

УДК 339.37

Бурак І.О.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ПРОБЛЕМА ТЛУМАЧЕННЯ ТА ВИЗНАННЯ ПОНЯТТЯ «РОЗРАХУНКИ»

© Бурак І.О.

У статті досліджується поняття «розрахунки», оскільки, розрахунки є одним з основних об'єктів бухгалтерського обліку.

Ключові слова: розрахунки, платежі, розрахункові операції

A concept «calculations» is probed in the article. As, calculations are one of basic objects of record-keeping.

Keywords: calculations, payments, calculation operations.

В статье исследуется понятие «расчеты», поскольку, расчеты являются одним из основных объектов бухгалтерского учета.

Ключевые слова: расчеты, платежи, расчетные операции.

Розрахунки – важливий інструмент регулювання економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, а також невід'ємний і необхідний елемент процесу розширеного відтворення, формування, розподілу (перерозподілу) суспільного продукту.

З 2000 року система бухгалтерського обліку в Україні ґрунтується на Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1] і положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. При цьому слід зазначити, що ні в Законі, ні в жодному зі стандартів немає визначення терміна «розрахунки». Такий недогляд тим більше дивний, що в Плані рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій [3] спеціалізованих рахунків «Розрахунки з...» нараховується 37 і розташовані вони в двох класах: 3 «Кошти, розрахунки та інші активи» і 6 «Поточні зобов'язання». З цього випливає, що розрахунки є одним з основних об'єктів бухгалтерського обліку, а, значить, у головних нормативних документах, що регламентують бухгалтерський облік, повинне міститися не тільки тлумачення поняття «розрахунки», але також критерії їхнього визнання і вимоги до відображення

інформації про них.

Відзначимо, що однозначного визначення терміна «розрахунки» немає і в спеціальній бухгалтерській, і в економічній літературі (табл.1 і 2).

Таблиця 1

Визначення поняття «розрахунки» фахівцями в бухгалтерському обліку

Автор	Визначення
Безруких П.С	Розрахунки – це грошові взаємовідносини, що виникають між організаціями по товарних і нетоварних операціях
Чацкіс Ю.Д., Лисюк О.М., Михайлова Т.П.	Розрахунки – це система взаємовідносин між підприємства-ми і громадянами, заснована на гро-шовому погашенні вартості товар-но-матеріальних цінностей, робіт, послуг
Парашутін Н.В., Козлова Е.П.	Під розрахунковими відносинами розуміють зобов'язання покупця оплатити у встановлений термін вартість матеріальних цінностей, послуг і іншої заборгованості, після виконання постачальником своїх договірних зобов'язань чи право постачальника вимагати платіж від покупця за відвантажену йому продукцію чи зроблені послуги
Колектив авторів під ред. Сухарева А.Я.	Розрахунки – здійснення платежів по грошових зобов'язаннях

Аналізуючи дані таблиці 1 і 2 можна зробити висновок, що погляди вчених на категорію “розрахунки” відрізняються. Одна група авторів визначає їх як систему взаємовідносин (Чацкіс Ю.Д., Лисюк О.М., Михайлова Т.П.); інша стверджує, що це безпосередньо взаємовідносини (тобто, без використання слова “система”) (Безруких П.С., Івашкевич В.Б.), третя група – тільки пояснює економічну сутність розрахунків, не приводячи їхнього визначення (Сухарев А.Я. та ін.).

У юридичному енциклопедичному словнику [4, с. 316] не дається визначення розрахунків, а тільки розглядається один з їхніх

видів – міжнародні розрахунки, що, загалом, являють собою здійснення платежів по грошових зобов'язаннях.

Таблиця 2

Визначення поняття «розрахунки» в літературі
з економіки та управління

Автор	Визначення
Боринець С.Я.	У процесі зовнішньоекономічної діяльності виникають платежі по грошових вимогах і зобов'язаннях. Міжнародні розрахунки – це система організації і регулювання платежів у сфері міжнародних економічних відносин
Красавіна Л.Н.	Міжнародні розрахунки – регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн
Кредісов А.І., Березовенко С.М., Волошин В.В. та інші	Міжнародні розрахунки – це здійснення платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн. В економічній сфері вони охоплюють розрахунки по зовнішній торгівлі товарами і послугами, а також некомерційним операціям, кредитам, руху капіталу між країнами
Носкова І.Я.	Міжнародні розрахунки – це регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях у зв'язку з економічними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн. Розрахунки здійснюються безготівковим шляхом через банки насамперед по зовнішній торгівлі, а також по послугах і некомерційних операціях, кредитам і руху капіталів між країнами

Продовження табл. 2

Рибалкін В.Е.	Грошові вимоги і зобов'язання у валюті виникають на основі економічних, політичних, культурних, науково-технічних відносин між державами, юридичними і фізичними особами, що знаходяться на території різних країн. Міжнародні розрахунки являють собою організацію і регулювання платежів по вище зазначених грошових вимогах і зобов'язаннях
Філіпенко А.С.	Міжнародні розрахунки – система регулювання платежів по повних грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають між державами, організаціями і громадянами, які знаходяться на території різних країн, на підставі економічних, політичних, науково-технічних і інших відносин

З таким визначенням погоджуються практично всі автори, що досліджували розрахункові операції в зовнішній торгівлі, міжнародних економічних і фінансових відносинах (Боринець С.Я., Красавіна Л.Н., Кредісов А.І., Березовенко С.М., Волошин В.В., Носкова І.Я., Рибалкін В.Е., Філіпенко А.С.). Усі вони розглядають розрахунки як організацію і регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, але тільки Боринець С.Я. і Філіпенко А.С. визначають їх як систему, не доводячи, що це є так.

При цьому всі автори відзначають у своїх визначеннях грошовий характер розрахунків. Ще однією особливістю є те, що практично у всіх тлумаченнях зустрічається наступне трактування «Розрахунки – це ... платежі ...» [Сухарев, Парашутін, Кредісов] або ж «Розрахунки – це організація платежів...» [Боринець, Красавіна, Носкова, Рибалкін, Філіпенко].

Характерною ознакою також є те, що фахівці в області фінансів і банківської справи розглядають у своїх роботах лише безготівкові розрахунки, тому що вони займають приблизно 80-90% усього грошового обігу в промислово розвинутих країнах .

Герасимович А.М., даючи визначення грошовому обігу,

використовує терміни «платежі» і «розрахунки» як поняття-синоніми. Ми вважаємо такий підхід невірним, тому що платіж є частиною системи розрахунків, а не навпаки. Щоб довести це звернемося ще до одного нормативного документа – Закону України «Про платіжні системи і переказ грошей в Україні» від 05.04.2001 №2346-III [2]. У цьому документі основною функцією, що повинна виконувати платіжна система є здійснення переказу грошей [2, п. 1.29 ст. 1]. Стаття 4 цього ж Закону встановлює форми розрахунків, що можуть застосовуватися при здійсненні переказу: акредитивна, вексельна, інкасова, по гарантійному зобов'язанню, по чеках.

Але кожна з зазначених вище форм розрахунків припускає виконання цілого ряду операцій, а безпосередньо переказ грошей – тільки одна з них.

Таким чином, не можна проводити аналогію між платежами і розрахунками. На наш погляд, розрахунки – це більш об'ємне поняття і варто погодитися з думкою тих авторів, які вважають, що розрахунки включають в себе систему організації і регулювання платежів. Але таку рису розрахунків, як системність, необхідно довести, що потребує спеціального дослідження.

З погляду бухгалтерського обліку, розрахункові операції є об'єктом обліку, по-перше, як динамічний процес (проведення платежу до, одночасно чи після одержання товарів, робіт, послуг) і, по-друге, як статичний стан, тобто заборгованість між суб'єктами розрахунків.

Розрахунки між підприємствами і організаціями є однією з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва і є суспільним визнанням того, що вони виступають як система економічних відносин між підприємствами.

Список використаних джерел:

1. Україна. Закон. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: № 996-XIV 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=187%2F98-%E2%F0>.

2. Україна. Закон. Про платіжні системи і переказ грошей в Україні: №2346-III 5.04.2001 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=175%2F87-%E1%F0>.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. –К.: КНТ, 2007. – 148 с.

4. Гончаренко В.Г. Юридичні терміни: тлумачний словник./ В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П.Базова; К.: Либідь, 2004. — 320 с.